

Kultur

Er han noe annet enn en tynnhudet skoggangsmann som har vrent sjelen en gang for alle?

NIKOLAI FJELD, SIDE 32

BØKER

En grei oppsummering

Espen Hammers nye bok om Dag Solstad inneholder lite vi ikke visste fra før.

SIDE 36

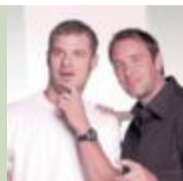

MUSIKK

Fuck you God!

South Park-skaperne Matt Stone og Trey Parker gjør Broadway.

SIDE 33

FILM

Florlett filmhyllest

Midnight in Paris er Woody Allens lekne kjærlighetserklæring til byen.

SIDE 31

DJ Leopold

Afrikas vinylplater forfaller. Vestlige dj-er utarmer arven.

SIDE 28–29

Afrika tømmes for vinyl

Kappløpet om Afrika er snart over. Nok en gang.

Marius Lien

For kort tid siden ble ett tonn vinylsingler sendt i kontainer fra Mombasa i Kenya til Rogaland og Stavanger. Dj og platesjappeinnehaver Fredrik Lavik eier nå nærmere 25 000 singler som tidligere sto kassert i et hjem i Kenya.

– Det er ikke ofte du kommer over sånne ting. Det er ekstremt vanskelig å finne vinyl i Afrika nå, sier Lavik til Morgenbladet.

Det er ikke så rart. Tilsvarende innkjøp er gjort med jevne mellomrom de siste årene fra alle afrikanske land. Resultatet er at kontinentet støvsuges for plater, mens loftene til vestlige platesamlere og dj-er fylles opp. Først og fremst av afrobeat, funk og rock som slår an på europeiske dansegulv, men også tradisjonelle afrikanske sjangre.

SOS vinyl. Er dette et problem? Ikke på nivå med den kinesiske «rovdyrkapitalismen», handelen med gull og bloddiamanter, de skamlave kaffeprisene, oljeutbyggingen, den vestafrikanske kokainproduksjonen, menneskehandelen eller handelen med talentfulle fotballbarn – men likevel? Shoppernes eget mantra går i motsatt retning: Dj-ene hevder å redde platene fra en sikker død.

– Hvis ikke jeg hadde tatt vare på dem, ville de bare blitt stående. Jeg vet ikke hva som ville skjedd. Men ingen hadde tatt seg tid til å gå igjennom dem, restaurere dem. De ville ha forsvunnet, sier Lavik.

– Hva har du gjort med platene?

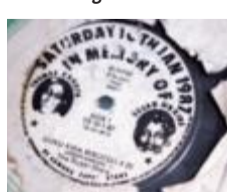
– De lå stablet oppå hverandre da jeg fant dem. Det var på tide at de fikk stå i naturlig stilling, så jeg har stablet dem i skoer. Jeg har ambisjoner om å gå gjennom det meste i sommer. Sortere etter label, digitalisere, skanne, sier Lavik, som også skal sende info til nettdatabasen kentanzaviny.com.

Etiopisk: Menelik Wossenachew.

Etiopisk: Tiberih Tesfahunegn.

Kenyansk: Syvtommer, det edleste formatet.

– Jeg kommer til å beholde en del selv, og jeg vurderer å lage en samleplate for utgivelse. Noe vil jeg selge, først og fremst dublettene, sier Lavik, om han presentert noen av platene sine i p2-programmet *Jungeltelegraf*en.

Krangling. For et år siden ble et kart over «Colonial Africa 2010» publisert på en diskusjonstråd på nettstedet Soulstrut. Kartet delte inn kontinentet etter hvilke dj-er som hadde tømt de ulike landene

for plater. Miles Cleret, for eksempel, har Egypt, Sudan, Nigeria, Uganda og flere av de sydlige landene. Will Holland har Libya og Somalia, mens Frank Gossner har store deler av Nordøst-Afrika.

I mai hadde filmen om Gossners vinyljakt, *Take Me Away Fast*, premiere i USA. «The people here don't value it. They burn records,» sier Gossner i filmtraileren, med kraftig tysk aksent. Derfor, mener DJ Frank, gjør han Afrika og verden en tjeneste ved å kjøpe opp platene. Han har gitt ut fem samleplater og offentliggjort enda mer på bloggen sin. Han spiller musikken på faste klubbkvelder i New York, der han nå bor.

DJ Frank mener han sorterer under kategorien «kulturarbeider». Kritikerne kaller ham utbytter og gravrøver, og disse får vann på mølla av lisenstvister som DJ Frank har rotet seg opp i etter plateutgivelsene. Franks forsvarstaler går igjen overalt i ulike nettdiskusjoner. Ved en anledning skannet han alle de afrikanske stemplene i passet sitt for å overbevise kritikerne. «Jeg har bodd i Afrika i tre år,» sier han igjen og igjen, og greier ut om de svette arbeidsforholdene for en platesamler på den vestafrikanske landsbygda.

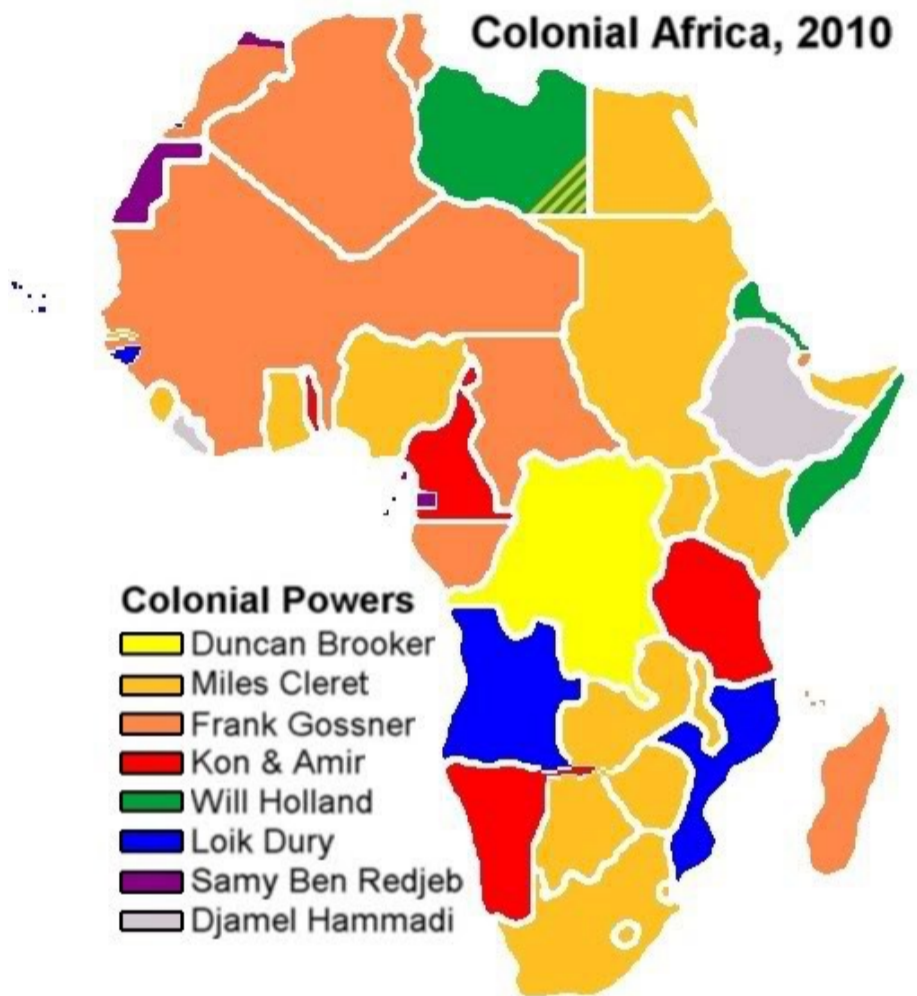
«Svart musikk». Lavik i Stavanger kjenner kontroversene rundt DJ Frank.

– Han er litt slu på andre områder, men alt i alt synes jeg det han gjør er positivt. Han har gitt ut samleplater, og han gir litt tilbake til artistene. Dessuten er han mest interessert i vestlig inspirert musikk. Afrobeat, R&B, funk, rock. Afrikanske sjangre som soukous tar han ikke i, sier Lavik.

Den amerikanske dj-en og skribenten Chief Bomia mener også dette er et problem: Ved å løfte frem funk og afrobeat viderefører dj-ene en historie om Afrika og afrikanere som ikke stemmer med virkeligheten, skriver han i en artikkel på Soulstrut. Dette gjenspeiles på omslagene fra plateselskaper som Soundways og Analogue Africa, selskaper som har spesialisert seg på nyutgivelser av afrikansk musikk for et vestlig marked: De prydes av superfunky, supercoole, superhippe, supergroovy syttitallsafrikanere som kunne vært klippet rett ut av en gammel *blaxploitation*-film, eller en film av Quentin Tarantino.

I Etiopia: Vemund Brune Hareide driver platebutikk i Addis Abeba og vil gjenutgi tradisjonell etiopisk musikk i Etiopia. FOTO: PRIVAT

Kolonialisme: Afrika delt mellom ulike dj-er. Publisert på nettstedet Soulstrut i fjor.

FOTO: SOULSTRUT

Selvsagt er det positivt at denne musikken gjøres kjent i Vesten. Men hvorfor vil dj-ene absolutt eie platene? Vel, blant musikkelskere, både dj-er som i enhver musikkdebatt sier ordene «jeg elsker svart musikk» på inn- og utpust, og tradisjonelle rockeplatesamlere, eksisterer et formathierarki. Originale singler rager høyest, deretter originale lp-er, så går det nedover med mp3-filer nederst. Hvorfor?

– Med singler har du de originale tingene, de aller første pressingene. Så er det lydaspaket: Fyldigheten er bedre.

Samler: Fredrik Lavik har hentet 25 000 plater fra Kenya til Rogaland; han synes vinylsamling fra Afrika bidrar positivt. FOTO: ELLEN LANDE GOSSNER

Dessuten har du funnet dem selv, du har valgt ut og tatt frem noe ingen har hørt før. Du går god for det og spiller det for folk ute.

– De som danser, bryr seg ikke om slikt?

– Nei, det går på kameraderier internt mellom dj-ene, sier Lavik som mener formathierarkiet er bra.

– Det gjør at man finner spennende nye ting. Man får frem og gir kred til gamle artister.

– Vurderte du å få sendt ned en platespiller med usb, digitalisere alt og gi platene til et museum?

– Det kunne vært noe. Problemet er at det ville tatt ekstremt lang tid. Jeg måtte vært der nede lenge og fått noen til å finansiere det. Mye finnes i det kenyanske nasjonalbiblioteket allerede, sier Lavik, og legger til at han gjerne supplerer Kenya Broadcasting Corporation, KBC, med det de måtte mangle i sitt arkiv.

– Å ha et fullstendig vinylarkiv er ønskelig, eventuelt digitale kopier, sier Joseph Kirui ved KBC til Morgenbladet. Han forteller videre at ingen kenyansk institusjon har et komplett arkiv over nasjonens musikkarkiv.

– Mesteparten er privateid, lite finner veien til offentlige vinylarkiver. Vi har en stor samling, men vi har ikke noe system for pliktavlevering til nasjonale samlinger, sier han videre.

Kirui mener copyrightlovene i Europa kunne vært strengere, for å hindre at dj-er og andre tjener penger på foredling av afrikansk vinyl eller annen kulturarv.

Redningsmann? Tyske Frank Gossner skal ha tømt store deler av Nordøst-Afrika for plater. Noen mener han er tyv og gravrøver, selv ser han på seg selv som kulturarbeider.

FOTO: FRANK GOSSNER/VOODOOFUNK.COM

Kunst. Altså er ikke hullet i Kenyas kulturhistorie fullkomment. Så hva kan vi sammenligne vinylkjøpene med? Sett for eksempel at en amerikaner kom til Norge og kjøpte opp alle kassetene som ble laget da kassetbevegelsen rullet over landet tidlig på 1980-tallet?

– Uansett ville man ikke klare å samle samtlige kassetter, sier Lavik.

– Ville du kjøpt opp 25 000 bøker fra et fattig afrikansk land?

– Nei.

– Kunst?

– Nei, jeg ville ikke tatt med kunstskat-ter eller skulpturer. Og det er strenge regler for alt som har med natur å gjøre.

– Hvorfor er det greit med vinyl?

– Det er flere faktorer som spiller inn. Vinylsamling er en luksusgreie for oss som har alt tilgjengelig. Når du har problemer med å skaffe penger til mat, tenker du ikke på å samle plater, sier Lavik.

DJ Frank har et nettverk av agenter som jobber for ham i Ghana og landene rundt, som drar fra landsby til landsby og rensker dem for vinyl. Lavik sier han ikke ville gjort noe slikt.

– Hvis alle land i Afrika fikk en DJ Frank, ville hele kontinentet snart blitt tømt for vinyl. Er det greit?

– Nei, det er ikke noe kjekt. Men det blir litt utopisk, sier Lavik.

Etiopia. På Youngstorget i Oslo sitter Vemund Brune Hareide, hjemme på sommerferie fra Etiopias hovedstad Addis Abeba, der han driver platebutikken Mitmitta.

– I Etiopia er ikke vinyl et aktuelt format. Stiftene virker ikke, plater ligger på lager og blir ødelagt. Så jeg støtter at folk kjøper opp vinyl, og eventuelt selger dem videre. Da er det faktisk engasjerte mennesker som får dem, sier Hareide.

Kassetter er det vanligste formatet i Etiopia.

– Cd-spillerne har ofte dårlig kvalitet. De blir ødelagt, så går folk tilbake til kas-

setten, som også er greiere å ha i bilen på humpete, dårlige veier, sier Hareide, som selv finner den mest interessante musikken på lydbånd – *reel to reel*.

– Jeg tror jeg har fått digitalisert rundt 80–90 prosent av musikken som finnes på det formatet, sier han.

Hareide kom til Etiopia for seks år siden for å studere amharisk og historie ved universitetet.

– På den tiden var det fortsatt mulig å få tak i syvtommere til mellom to og fem kroner. Så har både vinylen og sjangrene fått et skikkelig oppsving. Det kommer flere og flere utlendinger. Jeg har en kompis fra London, Jonathan Baines, vi spiller etiopisk musikk sammen i Addis Abeba hver fredag. Kun syvtommere. Han selger plater på ebay. Hvis han solgte tre-fire av sine beste plater, ville han dekket inn alle innkjøp. Og han har rundt 500 000 plater, sier Hareide.

En enkel singel kan gå for 800 euro på nettauksjoner. Lavik vil på sin side ikke fortelle hvor mye han betalte for sin kontainer med kenyansk vinyl.

– Men det kostet mer å frakte platene til Norge enn det kostet å kjøpe dem, sier Lavik.

Knapt noe etiopisk musikk utgitt i Vesten, finnes på det etiopiske markedet.

VEMUND BRUNE HAREIDE,
PLATEBUTIKKEIER.

Næringskjeden. Flere reagerte negativt da ryktet om Baines' vinylhandel spredde seg.

– Mange likte ikke at han tjente penger på deres kulturskatt. De opplevde det som ganske fornærmende. Men den diskusjonen tar jeg gjerne, for jeg er mest opptatt av at platene blir tatt vare på. Jeg har ikke noe imot at han tjener penger på det, selv om han ikke rører en finger. Han

rensker landet, og han har en etiopier som løper rundt og kjøper plater for ham. Han satte inn en annonse i avisen, fikk en fyr med en gang, og den fyren har han samarbeidet med i tre år nå. Han er opptatt av å ha en god samling og beholder det beste selv, men selger også, sier Hareide.

Han sier næringskjeden er vanlig, og at de etiopiske løpeguttene tjener greit, men nesten ingenting mot fortjenesten etter nettauksjonene.

Noen nettsøk indikerer at platespillere er vanskelig å kjøpt på kontinentet, bortsett fra i Sør-Afrika.

– Sør-Afrika er det eneste landet med noe som ligner en utviklet vinylkultur. Ellers er det dødt.

– Som i Norge på 1990-tallet.

– Nettopp. Vi trodde det var på vei ut. Det tror de der nede nå. Så kommer interessen tilbake, og da er vinylen borte.

Synth. Mange etiopiere ser ifølge Vemund Brune Hareide ikke verdien av gammel musikk.

– Siden sent 1970- og tidlig 1980-tall har synthesizeren vært kjernen i lyd-bildet. Lyden av den gamle musikken forsvant.

Lavik tror det bare er snakk om tid før de begynner å vende seg bakover.

– Flere er allerede klar for det. Men på markedet finnes det ikke gode opptak fra 1960- og 1970-tallet. Hvis dette blir tilgjengelig, vil mange få øynene opp, sier han.

Musikkforretningen startet han fordi han aldri fant det han var ute etter i andre butikker.

– Hva selger du i platebutikken?

– Mest kassetter. Jeg prøver å ta inn sånt man ikke kan finne i andre musikk-sjapper, og å få distributører til å gi ut ting på nytt, sier han.

I de siste årene har serien *Ethiopiquest*, utgitt på den franske labelen Buda, gjort stor suksess i Vesten. Gjennom den har etiopisk jazz fra 1960- og 1970-tallet fått

et publikum blant annet i Norge. Disse platene finnes ikke i Etiopia.

– Knapt noe etiopisk musikk utgitt i Vesten, finnes på det etiopiske markedet, med et par unntak, sier han.

Det er ifølge Hareide typisk. Gam-mel afrikansk musikk nytgis i Europa og USA, men ikke i Afrika. Hvorfor har ikke etiopierne, et musikkelskende folk, tilgang til sin egen musikalske historie? spør han. Årsakene er teknologiske, øko-nomiske og markedsstrukturelle.

– Derfor jobber vi nå for å få utgitt hele *Ethiopiquest*-serien i Etiopia. Jeg forhandler med plateselskapet nå. Kanskje er det mulig å kjøpe masterene. Vi vil gi dem ut og lage vakre produkter i god kvalitet, med historien bak og bilder, sier han.

Musikken skal utgis på cd og kassett.

– Målet er å kunne være et slags eksempel for selskap som Soundways og Analogue Africa. Hvorfor gjør ikke de tilsvarende, hvorfor ikke bare selge lisensene til noen som er engasjerte der nede? Det er mye viktigere at musikken er tilgjengelig for menneskene i Afrika. Folk i vesten vil laste ting ned fra nettet uansett.

Hareide søker støtte til prosjektet fra ulike hold. Ved siden av dette tjener han noen slanter på dj-jobbing, og litt på butikken.

– Hvorfor ikke selge et par singler på ebay?

– Nei, det har jeg ikke gjort så langt. Hvis jeg har noen dubletter pleier jeg hel-ler å gi dem bort.

Hareide samarbeider blant annet med Amha Eshete, den første uavhengige etiopiske plateprodusenten.

– Han er nå 75–80 år gammel, og begynte som produsent uten tillatelse. På den tiden skulle alt gå gjennom keiseren, Haile Selassie. Men han klarte å holde det gående for seg selv, sier Hareide.